

מחלקות, בניה והריסה בשפת C++

המחלקות בשפת C++ הן שילוב והרחבה של המבנים הקיימים ב-C וב-Java.

בשפת C, הדרך המקובלת ליצור מבנים מורכבים היא להגדיר struct. המשמעות של struct היא פשוט אוסף של משתנים שנמצאים ברצף בזיכרון. אפשר גם להגדיר משתנים מורכבים יותר ע"י struct בתוך struct וכו'. אבל ב-struct אין מתודות - אם רוצים לעשות איתו משהו צריך לכתוב מתודות חיצוניות.

בשפת Java יש מחלקות (class) שאפשר לשים בהן גם משתנים וגם מתודות - זה אמור להפוך את הקוד לקריא יותר כי כל המידע והפעולות הדרושות למימוש העצם נמצאים במקום אחד. אבל, בניגוד למבנים של C, בג'אבה המשתנים לא תמיד נמצאים ברצף בזיכרון. לדוגמה, נניח שאנחנו מגדירים מבנה של "נקודה" ובו שני מספרים שלמים, ואז מגדירים מבנה של "משולש" ובו שלוש נקודות. בסי, כל משולש כולל פשוט שישה מספרים הנמצאים ברצף בזיכרון, ותופס 24 בתים בדיוק. בג'אבה, כל משולש כולל שלושה **מצביעים** (pointers), כל אחד מהם מצביע לנקודה שבה יש שני מספרים. כלומר המספרים לא נמצאים ברצף בזיכרון. למה זה משנה?

- בלי מצביעים, התוכנה תופסת פחות זיכרון ודורשת פחות זמן כשניגשים למשתנים.
- כשכל המבנה נמצא באותו מקום בזיכרון, ניהול הזיכרון מהיר יותר. בפרט, כשמשתמשים בזכרון מטמון (cache), זה מאד יעיל שכל המבנה נטען בבת-אחת לאותו בלוק בזיכרון.

שפת C++ משלבת את היתרונות של שתי השפות:

- יש בה struct כמו ב-C, אבל אפשר לשים בו גם מתודות.
- יש בה class כמו ב-Java, אבל המשתנים נשמרים ברצף בזיכרון ולא ע"י פוינטרים (נראה בהמשך).

למעשה, ב-C++ ההבדל היחיד בין struct לבין class הוא בהרשאות הגישה: בראשון, כברירת מחדל, הרשאת הגישה היא public; בשני, כברירת מחדל, הרשאת הגישה היא private. מכאן שההגדרות הבאות שקולות לחלוטין (ראו דוגמה בתיקיה 1):

```
struct X {  
    private:  
        ...  
}  
===  
class X {  
    ...  
}
```

וכן ההגדרות הבאות שקולות לחלוטין:

```
struct X {  
    ...  
}
```

```
===  
class X {  
    public:  
        ...  
}
```

קבצי כותרת למחלקות

מקובל (אם כי לא חובה) להגדיר כל מחלקה בשני קבצים (ראו דוגמה בתיקיה 2):

- קובץ הכותרת - בדרך-כלל עם סיומת `h` או `hpp` - כולל את הגדרת המחלקה, השדות והמתודות שלה - אבל בלי מימוש המתודות.
- קובץ התוכן - בדרך-כלל עם סיומת `cpp` - כולל את המימוש של המתודות.

עקרונית, ניתן לממש את כל המתודות בקובץ הכותרת (כמו בג'אבה), אבל זה לא כדאי. מדוע? כמה סיבות:

1. הנדסת תוכנה. אם ניתן את המחלקה שלנו למישהו אחר, הוא ירצה לראות איזה שיטות יש בה, אבל לא יעניין אותו לדעת איך בדיוק מימשנו אותן. לכן הוא יסתכל בקובץ הכותרת, ועדיף שהקובץ הזה יהיה קטן ופשוט ככל האפשר.
2. זמן קומפילציה. במערכות תוכנה מורכבות, קומפילציה לוקחת הרבה זמן. בכל פעם שמשנים קובץ, צריך לקמפל מחדש את כל הקבצים שתלויים בו. כששמים את המימוש בקובץ נפרד, שינוי במימוש לא דורש קימפול מחדש של קוד שמשתמש בקובץ הכותרת. כדוגמה ראו את ה-`Makefile` בתיקיה 2.

השימוש בקבצי-כותרת פותר את הבעיה באופן חלקי בלבד. מדוע? כי המשתנים הפרטיים - שהם חלק מהמימוש - עדיין נמצאים בקובץ הכותרת. המשתמשים של המחלקה שלנו רואים אותם, ואם נשנה אותם נצטרך לבנות את כל הפרוייקט מחדש. יש לזה פתרונות - נראה בהמשך.

בנאים - constructors

בנאי הוא שיטה ששמה כשם המחלקה, ואין לה ערך-חזרה. כמו כל שיטה אחרת, ניתן לממש אותה בקובץ הכותרת או בקובץ המימוש. ראו דוגמאות בתיקיה 2.

איך קוראים לבנאי? תלוי:

- אם זה בנאי עם פרמטרים, פשוט שמים את הפרמטרים אחרי שם העצם, למשל `Point p(10,20)` קורא לבנאי של `Point` המקבל שני מספרים שלמים.
- אם זה בנאי בלי פרמטרים, לא שמים שום דבר אחרי שם העצם, למשל `Point p`; (לא לשים סוגריים ריקים - זה יגרום לשגיאת קימפול כי הקומפיילר עלול לחשוב שאתם מנסים להגדיר פונקציה...)

שימו לב - בשני המקרים לא צריך להשתמש ב-`new`! המשתנה נוצר "על המחסנית" ולא "על הערימה". נרחיב על זה בהמשך.

אם לא מגדירים בנאי למחלקה - הקומפיילר אוטומטית יוצר עבורה בנאי ברירת-מחדל (default). בהתאם לגישה של ++C "לא השתמשת - לא שילמת", הבנאי ברירת-מחדל לא עושה כלום - הוא לא מאתחל את הזיכרון (בניגוד לג'אבה). לכן, הערכים לא מוגדרים - ייתכן שיהיו שם ערכים מוזרים שבמקרה היו בזיכרון באותו זמן.

הערה: במימוש של שיטה, המילה השמורה this מכילה מצביע לעצם הנוכחי. ניתן להשתמש בה כמו שמשתמשים במצביעים, למשל:

```
Point::Point(int x, int y) {
    this->x = x;
    this->y = y;
}
```

(זה דומה לג'אבה פרט לכך שמשתמשים בחץ במקום בנקודה. נבין את זה טוב יותר בהמשך כשנלמד על מצביעים לעומת רפרנסים).

שדות סטטיים

ניתן להגדיר שדות ושיטות סטטיים (שייכים לכל המחלקה ולא לעצם מסויים) בעזרת המילה השמורה static. כדי לגשת אליהם מבחוץ, מקדימים להם את שם המחלקה ופעמיים נקודתיים, למשל Point::MAXX. אם מגדירים שדה סטטי שהוא גם קבוע (const), ניתן לאתחל אותו בהגדרת המחלקה; אחרת, יש לאתחל אותו מבחוץ (ראו דוגמה בתיקה 3).

הרסנים - destructors

אנחנו מגיעים עכשיו לאחד ההבדלים העיקריים בין ++C לג'אבה. כזכור, ב++C ניהול הזיכרון הוא באחריות המתכנת. בפרט, אם אנחנו יוצרים משתנים חדשים על הערימה, אנחנו חייבים לוודא שהם משוחררים כשאנחנו כבר לא צריכים אותם יותר. לשם כך, בכל מחלקה שמקצה זיכרון (או מבצעת פעולות אחרות הדורשות משאבי מערכת), חייבים לשים **הרסן - destructor**.

הרסן הוא שיטה בלי ערך מוחזר, ששמה מתחיל בגל (טילדה) ואחריו שם המחלקה; ראו דוגמה בתיקה 4 (למה גל? כי זה האופרטור המציין "not" של סיביות. למשל: ~0 = 1).

חידה: האם אפשר להגדיר הרסן עם פרמטרים? האם אפשר לבצע העמסה (overload) להרסן? מדוע? המתכנת אף-פעם לא צריך לקרוא להרסן באופן ידני; זוהי האחריות של הקומפיילר להכניס קריאה להרסן ברגע שהעצם נהרס. מתי זה קורה?

- אם העצם נוצר על המחסנית - הוא נהרס כשהוא יוצא מה-scope (יוצאים מהבלוק המוקף בסוגריים מסולסלים המכיל את העצם).

- אם העצם נוצר על הערימה בעזרת new - הוא נהרס כשמוחקים אותו בעזרת delete.

- אם העצם הוא חלק ממערך שנוצר בעזרת new[] - הוא נהרס כשמוחקים את המערך בעזרת delete[] (לכן חשוב מאד למחוק מערכים רק בעזרת אופרטור delete[]!).

מה קורה כששוכחים לשים הרסן? המשאבים לא ישתחררו, וכתוצאה מכך תהיה דליפת זיכרון; ראו הדגמה בתיקה 4.

האופרטורים new, delete

האופרטור new מבצע, כברירת מחדל, את הדברים הבאים:

- הקצאת זיכרון עבור עצם חדש מהמחלקה;
- קריאה לבנאי המתאים של המחלקה (בהתאם לפרמטרים שהועברו).

האופרטור delete מבצע, כברירת מחדל, את הדברים הבאים:

- קריאה להרסן של המחלקה (יש רק אחד - אין פרמטרים);
- שיחרור הזיכרון שהוקצה עבור העצם.

מקורות

- מצגות של אופיר פלא ומירי בן-ניסן.
-

סיכום: אראל סגל-הלוי.